

Синиша Ковачевић
ОСВАЈАЊЕ ЗАВИЧАЈА

Београд, 2019.

ПРИЈАТЕЉ КЊИГЕ

AIK **Banka**
domaća i jaka

Синиша Ковачевић

ОСВАЈАЊЕ ЗАВИЧАЈА

M
Vukotić
Media

Београд, 2019.

Аники и Миони

ДОБИЛИ СМО СЈАЈНОГ РОМАНОПИСЦА

– Тамо лекрика сија ка да је дан. Свака кућа има сѝрују, можеш ли вјеровати да им вода шече из зида, овце су им ка наше краве, а краве ка ѝланине. Двадесет ѝ лишара млијека од једне краве, еј...

– На неђељу...

– На дан, шаша, на дан, часна ѝаршиска... Па ође је ѝлад, оли не видиш?

– Ође је завичај!

– И шамо је... Биће!

Ово је само свешлећи камичак у ланцу жестоких разјовора које млади синови, ѝаршизани, ѝаршијци, воде са својим родишељима и рођацима, ѝришерујући их да се из Вучића Сшијене ѝреселе у равну Војводину. Да се зајуше из крша Црне Горе, у којој се „ране никада нису лечиле“, из „смарајд земље, не већој од сарачкој најрсѝка“, у којој се „ниде као шу није лако разбраћивало, шак једношавно одрицало од оца, шак чвршћо веровало у Хрисиа, у идеју, у Вођу“ – у ѝределе мноошлогне Војводине, коју су најусшћиле хиљаде рашноубишничких немачких ѝородица. У села која су „већа од Цешћиња“ и иде су „куће ка цркве“, иде цело село „једне ране нема“...

високо место међу завичајним српским писцима. Узлетео раширених крила. Стиао – нејомерљив. Стиамен. Са каменим нојама – у бразде плодности.

Веома сам обрадован и поносан што сам објавио ове две књије, два романа, Синише Ковачевића. Верујем да смо тиме дали леп допринос савременој српској литератури, обогатали њену тематску разноврсност, језичку сочност и националну широкост.

М. Вукотић

Велика грама написана је пре готово две деценије. Без лажне скромности, јер скромност је врлина тек кад све друге изостану, сматра се једном од најбољих драма написаних на српском језику. Представа се толико времена игра у Народном позоришту, увек препуна и месецима распродана унапред. Дакле, није било никаквог разлога да се у то дира и да се од тога прави роман са, свакако, неизвесним исходом. Али је издавач упорно инсистирао. Ја сам, наравно, упорно одбијао, желео да пишем нешто сасвим другачије и, наравно, на крају пристао. Ова књига настала је само захваљујући упорности господина Манојла Вукотића. Ја сам му, данас, на томе захвалан.

Писац

1.

Модросиво небо, тешко као цак туђег жита на леђима сиромаша, изгледало је као да се закачило за златни крст на врху торња Цркве Светог Јована Крститеља у Равноселу. Равно село, раван атар, равно све унедоглед, докле оштре крагујске очи виде са врха ветрењаче, само би се на југу, негде у даљини, да није овакво сиво зло од дана, плавила планина Фрушка гора. Ако се нешто такво, према изграђеним горштачким стандарима већине житеља Равносеља, уопште може звати планином. Овако, поглед је завршавао код друге бандере и треће куће, четврту је већ сакривала густа, попут плишане завесе у провинцијском позоришту тешка магла. Само је одсијавала црква, осветљена рефлекторима, што због већ поменутих маглуштине, што због чињенице да су и јаке, жуте електричне лампе ту, распоређене по тлу и фасади, па нек је окупљени свет види, што због тога да се белодано стави до знања да је цела црква окречена у бело и драп, да није само подигнут давно срушени црквени торањ, него је и брод покривен новим, црвеним, бибер црепом.

Цркву су 1726. године, на својој половини села, подигли војвођански Срби, друга половина места припадала је Швабама, који су ту насељени одлуком цара Карла коју деценију касније, и тамо је небо парао поносни, сиви, готски торањ Цркве Светог Еразмуса, подигнут уз помоћ Царевине

одмах по немачком доласку. Одмах су и Срби, на црквишту на коме је најпре направљена црква брвнара, подигли барокну зиданицу... Само је овај православни, светојовански торањ, на инсистирање свих ктитора, био пола метра виши. Између ове две зидане лепоте није било више од стотинак метара и, да између није протицала речица Јегричка, порте би им се додиривале а свештеници један другог могли називати комшијама.

Цела је православна црква била обмотана дугачким, белним платном, широким бар два метра, које се изнад црквених двери завршавало, или почињало, огромном машном, на коју се наслањао дугачки тробојни барјак, који је, окачен на врх звонаре, пружајући се дуж целог торња, сезао до рагастова црквених врата. Као да је за неког Гуливера спремљен поклон, који ће он, тако уредно обасјан и запакован, ставити под мишку и однети у свој далеки завичај, газећи океан као равноселски дечацци Јегричку у августу. Порта је била премала да прими сав свет, сеоски трг је био тесан за све знатижељнике, на оближњем фудбалском терену покривеном снегом било је паркирано на десетине аутомобила.

Народ се тискао између шатрица са ружама од креп-папира, које је вешт стрелац с лакоћом могао да обори хицем из ваздушне пушке, да нишан није случајно био мало померен, продавала се алва и шећерна вуна, поред шатре са живом музиком – људи са развијеним слухом више би волели да је мртва – продавала су се лицидерска срца и свилене бомбоне, чича је вртео рулет а његова црнпураста ћера звала људе да окушају срећу „на карике на марики – ко набије тај добије“. Шљапало се по барицама и блату измешаном са снегом, влага и хладноћа лапавице пролазиле су кроз танке ђонове, кроз танке ђонове, пењући се према простати или јајницима. А онда се све зауставило, укључујући и рингишпил, кад је патријарх Павле изашао из цркве праћен владикама и свештенством. Певаљка је стала у пола строфе и несвесним покретом своју узану сукњицицу повукла према доле, само су се још два тона отела неопрезном хармоникашу...

Зорка Фекете носила је својих осамдесет година, напуњених тачно пре седам дана те две хиљаде и друге, баш као и свој тамнозелени громби капут – са лакоћом. Висока и мршава, као да еспап од кога спрема храну купује у гвожђари, вешто се пробијала кроз масу док се није докопала првог реда, баш у тренутку када је старац патријарх око врата стављао Орден Светог Саве другом гологлавом и белоглавом старцу. Са круном на глави прва је старина још увек била нижа од гологлаве, неприродно дугоруке, друге старости. Зорка је на тренутак обрисала сузицу из крупног, живог ока, углом браон шала којим је била огрнута, а онда се журно, крупним, дугим кораком, упутила према тамнозеленој дугачкој кући, са дванаест пенцера до улице, опточених богатом орнаментиком од у сиво окреченог гипса. Прошла је поред католичке порте затрпане ђубретом и већ добро урушене цркве, без стакала на прозорима и са разваљеним вратима, и зачуђено и скоро љутито поред великог сребрносивог мерцедеса паркираног на ђуприји, који као да се трудио да своју боју до нијансе сложи са кућном. Отворила је мала врата у огромним дрвеним вратима, која су кућу делила на два једнака дела, и ушла у наткривени ајнфорт баш кад је почело да провејава. Хитрином веверице устрчала је уз пет степеника, отворила велика, стаклена, двокрилна врата и ушла у трпезарију уносећи свежину јануара и пахуљице на раменима.

– Срећна слава, домаћице – повикала је још с врата, скидајући капут и капу, откривајући седу пунђу, направљену од две исплетене витице. Њена вршњакиња узела је спремљени послужавник с посудом са житом и, приметно храмљући, пошла јој у сусрет. Две тако различите старости по свему, по виталности, говору, ставу... Као две свеће. Једна која ће сваког тренутка догорети и друга коју ни промаја из неопрезно отвореног кибицфенстера неће моћи да угаси.

Домаћица, обучена у црнину од ушију до ножног палца, спорим, тешким кораком пришла је гошћи, пружајући јој

образ и послужавник. Две седе главице спојили су гласни пољупци. Цмок, па цмок, цмок... Са устима пуним кољива.

Дуж велике просторије пружао се дугачки сто прекривен белим, шлинганим, уштирканим столњаком, са постављеним тањирима, плитки, па дубоки, па плитки мали, богат чешки сервис за дванаест персона из седамдесет делова, не рачунајући сланике, два супентопфа, посуде за сенф, сосове – ручно осликан, са плавим цветовима зумбула и лаванде на белини дна и ивицама... Наопако окренуте кристалне чаше из истог завичаја, за ракију, воду, вино...

– Фала, срећна и теби твоја девојачка... Е, моја Зорка, увек, ко сваке године, ти си прва да честиташ. Ко ће други него тетка. Теткана наша мила.

Велика икона Светог Јована, сликана, као што је и ред, на вишњевом дрвету, испод ње упаљено сребрно кандило, чији се титраји и сенка доброг кујунџијског рада играју по молваном светлоплавом зиду, слика Слободана Милошевића у богатом раму, Његош у истом таквом, па онда у пажљивом низу колор фотографије три осмехнута, баш људски лепа младића и широки, белозуби осмех белотене девојке. Па четири урамљене дипломе.

Зорка главом покаже на Милошевићеву слику на зиду.

– Доклен ће ти, Тијана, ови злотвор стајат на зид?

Са високе таванице висила су два богата лустера, са по шест пескираних, издужених и замућених кугли, као пуцад августовских гроздова афусалија, који су својим месинганим дршкама ницали из центра елипсастих, гипсаних розета.

Креденац у дуборезу, комода са три велике фиоке, постављене једна изнад друге, телевизор и телефон, као нежељени рођаци склони пићу и кавзи у сватовима, дванаест столица са високим наслонима, довољно високим да се онижи човек кад седне осећа као у берберници, на које је вешти дрводеља урезао исте цветне мотиве, са доминантном ружом у средини, као и на креденцу и комоди, само мање.

– Немој, Зорка, ко Бога те молим, немој данас – одговорила је Тијана тихо и трудећи се да буде брза, погледавајући према вратима.

За разлику од Зорке, чији је говор био крт, монтањарски, као да је синоћ допутовала из својих Јужних камених клисура и још каменитијих кланаца, домаћица је говорила споро и мазно, отегнуто, говором посебним за Северну равницу, који све жене из овог краја чини привлачним ма колико да имају година и ма како да изгледају. Дубока црнина чинила ју је још старијом и, премда су она и Зорка биле готово вршњакиње, Тијана је своју старост носила као покисао цемент на крхким раменима. Зорка је трагове некадашње лепоте носила у сјају својих очију и сачуваним зубима, Тијана је све то одавно погубила.

– Није њему мјесто између свеца и Његоша, но између Итлера и Мусолинија – настављала је гошћа неумољиво, нимало не хајући за молбу своје домаћице.

Тијана јој је пришла још корак, делио их је само дах и послужавник са славским житом. У њеном гласу било је и молбе и чврстине доведене до неопозивости.

– Немој данас, заовице, молим те. Данашња ми слава мора бити другачија од других.

Окрнула се и вратила до стола, оставивши тацну на асталу. Пљунула је на палац и кажипрст и преломила фитиљ на упаљеној славској свећи, која је горела превеликим и чађавим пламеном. Восак је запуцкетао, пламен се преполовио и наставио да гори равномерно, шаљући крупне капље воска ка дну свеће у црвено-плаво-бели папирни украс постављен између сребрног свећњака и жуте, славске воштанице.

– Па он ти је дијете одвео у рат. Ако је Милорад луд, ти немој – није одустајала упорна заова.

Тијана је врхом своје папуче поправила зарозану крпару на изглачаном бродском патосу, села и погледала Зорку у обрве.

– Мој је Светозар очо на Банију ко добровољац, њега је у рат одвела љубав и правдољубље.

– Говориш – рекла је Зорка иронично – а није ти га у рат одвела ова вуцибатина што ти виси поред кандила... Лежи неђе на Банију, не зна му се гроба ни мрамора, пиле теткино...

Пришла је првом фотографском портрету и загледала се у њега, спремна на плач и лелек у десетерцу. И тако би и било да је Тијана није прекинула.

– Сам је очо. Родољубив и поштен. Сам. Није ко твој седео у Маџарској.

– Камо среће да јесте, данас би ти био жив.

Све је полако прерастало у већ толико пута виђену свађу која би сигурно завршила Зоркиним одласком уз обавезно снажно залупљена врата и Тијанине сузе из упалих, исплаканих очију, па неколико дана „неговорења“, до поновног Зоркиног доласка, пољубаца и помирења без помирења. Просто се о претходној свађи не би говорило. Није се помињала, као да се није ни десила. Али Тијана данас није хтела да се све ово заврши на уобичајени начин. Нипошто не данас. И упркос честим зађевицама, нарочито у последњој деценији, снаха и заова су се волеле искреном, готово сестринском љубављу. Боже, где у човеку стану толике сузе, питала се често Тијана Вучић, девојачко Јанкулов, док је, углавном кријући плач, цедила мокру марамицу. Дунав суза сакривен је негде у човеку. Дунав и Тиса у жени.

– Да су сви, ко твој Сава, пили барац палинку, данас би усташе биле у Земуну...

Тијану је вређао тај Зоркин новопронађени смисао за практично, то равнодушје према припадности, према патњи некога кога мораш сматрати својим, нарочито ако се зна да је Зорка, са непуних осамнаест, узела пушку и отишла у партизане, додуше за браћом, али ипак отишла, непољубљена, спремна на властиту смрт колико и за прву љубав и за први пољубац. Разумевала је да је то начин да оправда синовљев поступак и знала је да она тако правда његово склањање, бекство, какогод, негирајући тако и чињеницу да је четири године клисурила и планинала,

убијала, лечила и сахрањивала. Зато је знала да према Зорки буде јетка, заједљива и оштра. Баш као и ова према њој.

– Да је Светозар слуша брата од тетке и да су заједно у Ђалу пили барац палинку, данас би ти био на славу.

Пришла је корак-два до Тијане и наставила, рукама наслоњена на бели, уштиркани дамаст:

– Ако је Милорад луд, ти немој.

Сад је требало да уследи Тијанина одбрана Милорада, тирада о његовој части и честитости, речи која је тврђа од Ловћена, спремности на одрицање и жртву, одбрану начела, па шта кошта нека кошта... И тако је и почело.

– Мој је Милорад...

А онда се Тијана предомислила. Прилично тешко је устала, ослонила се и она о сто, сад су две жене биле једна насупрот другој, делила их је само белина стола и пламен свеће.

– Ма слушај Зорка... Данашња слава ми је другачија од других, данас ћеду ми сва деца доћи, реч о политици нећу да чујем, разумеш. Реч. Ако почнеш, или ти или Милорад, вашарићете обоје, ја вам кажем. Запамти заовице. Данас језик за зубе.

Срећом је тог тренутка зазвонило с обновљеног торња, иначе би и овај диван завршио зађевицом као и сви претходни. Велико звоно дамарало је снажно, два мања као да су певала терцу и квинту. Звук се ширио целим селом, одлазећи ко зна колико далеко у атар. Уосталом, то му је и била једна од намена. Једна од многих. Када је срушен, звона су неким чудом остала цела, луди Ниса их је однео код Јове Палибрка и попео на таван котобање. Како је у томе успео, да ону силу бронзе дигне горе, само Бог зна. Уколико му сам Господ или Свети Јован нису помагали. Или бар један од њих двојице. Црквени торањ у равницама има вишеструки значај и смисао. Да својом лепотом и висином буде дика својим парохијанима, да из даљине говори какав свет ту живи и ком се Богу исповеда, какви су мештани работници и како стоје новчано, какав однос према својој